www.etnolog.org.ua

тературу багатство народної лексики, оживив народні традиції і звичаї. За автором, "Енеїда" — це "бурлескно зображений образ життя України в другій половині XVIII віку зі всіма його вадами і недомаганнями, з усім комізмом і небезпекою чужоземних російських впливів" У виданому у Кракові 1941 р. нарисі "Наше письменство" Б. Лепкий певною мірою збагачує і конкретизує свою характеристику І. Котляревського і його "Енеїди" Поема, за його висловом, це "ніби бурлескна переробка Вергілієвої епопеї, а на ділі широка картина життя в Україні у XVIII ст., перепушена крізь призму авторового дійсно полтавського гумору та його багатої влачі. Літературне її значення дуже велике. Котляревський виробив літературну мову.., доказав, шо можна було писати хоч би такі великі поєми, як його "Енеїда" Там був зразок мистецької строфи, багатий засіб рим всяких поетичних прикрас, там у сімох тисячах віршів перлилося стільки свіжого, щирого, непідробного гумору, як мало в якім іншім творі в світі... "Енеїда" це дійсно виняткова книжка якої не посоромилася б жодна література в світі"

Видання творів І. Котляревського, зокрема прекрасне ілюстроване видання "Енеїди", підготовлені Б. Лепким, його оцінки творчості цього письменника сьогодні мають історико-культурне значення, заслуговують на те, щоб їх увести в духовно-науковий обіг, вирвати із забуття.

Київ

ЮВІЛЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ "ЕНЕЇДИ"

(*З добірки взірців поезій про значення творчого подвигу І. П. Котляревського для національного відродження України*)

НА СВЯТО ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА ІВАНОВІ КОТЛЯРЕВСЬКОМУ (1903)

Був один такий час: на важких терезах
Вже хиталася доля Вкраїни. —
А вона, наша ненька, стояла в сльозах,
В сподіванні страшної хвилини.

По широких степах ще котилась дума,
Марний відгук кривавої січі...
І надходила ніч — непрозора, сумна,
Що, мов путач, дивилась у вічі.

Де-не-де серед тиші ще хтось з кобзарів
Грав, неначе прохав на подзвіння;
То не дума була, то був лірницький спів,
Над труною тужне голосіння...

Ніч і тиша сумна присипляла усіх,
Навіть тих, хто і в бою не гнувся...
Коли раптом веселий, зневажливий сміх
Серед мертвої тиші почувся!

І звернулися всі у питанню німім:
Хто б посмів так одважно сміятись,
Коли звикли усі, щоб не вдарив той грім,
І від власної тіні ховатись?

Що ж у пам'яти свіжа подія була,
Як в неволі сконав Калнишевський...
Хто ж — сваволець, що має одвагу орла? —
То сміявся Іван Котляревський!

Він співав і сміявся. І голос його
То лунав соловейковим співом,
То нараз затихав, і він замість того
Реготався, охоплений гнівом.

Він до бою не кликав, бо знав, що у сні
Спочиває натружена сила,
Що по довгій столітній козацькій війні
Ніч століття тепер наступила.

Він не плакав, бо серцем прозрів, що народ,
Відпочивши від бур лихоліття,
Зрозуміє причини колишніх пригод
І завдання нового століття.

Та він бачив, ще люд той не мав голови,
Що вже пан свого краю цурався, —
Тоді жовч закипала у нього в крові
І він з панства того... реготався!

Так минали літа... І новітні співці
Відгукнулись на голос той дужий.
Засвітились помалу в хатах каганці.
Прокидався слабий і байдужий.

І збірались один по другім вояки,
І під прапором правди святої
Виростали з землі, шикувались полки,
Чувся поклик: "до зброї! до зброї!"

Не неволя чужа і не сила меча —
Гаслом стали: "освіта й наука"

www.etnolog.org.ua

Проти нападу злого, і тьми, і бича
Ця найкраща в життю запорука!

Та не всі вирушали, відкинувши страх,
Як ті лицарі славні, завзяті, —
Ще багато їх спить, поховавшись в норах, —
Ми не бачимо їх на цім святі!

Годі ж спати! Прокиньтесь! Ви спали сто літ!
Мабуть, виспались добре, нетяги!?
Чи ж сховали в душі ви святий заповіт?
Чи набралися сил і відваги?..

Він між нами тепер! Він зібрав нас усіх!
Хто ж на поклик його не озветься?!
З-поза довгих ста літ чи ви чуєте сміх? —
То Іван Котляревський сміється...

Микола ВОРОНИЙ

НА ВІЧНУ ПАМЯТЬ КОТЛЯРЕВСЬКОМУ

(*Уривок*)

Недавно, недавно у нас в Україні
Старий Котляревський отак щебетав;
Замовк неборака, сиротами кинув
І гори, і море, де перше витав...

Все осталось, все сумує
Як руїни Troї.
Все сумує — тільки слава
Сонцем засіяла.
Не вмре кобзар, бо навіки
Його привітала.
Будеш, батьку панувати
Поки живуть люди.
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!

Праведная душе! прийми мою мову
Не мудру та щиру. Прийми, привітай!
Не кинь сиротою, як кинув діброви,
Прилини до мене хоть на одне слово
Та про Україну мені заспівай...

Тарас ШЕВЧЕНКО

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

Орел могучий на вершку сніжному
Сидів і оком вздовж і вшир гонив,
Втім схопився і по снігу мілкому
Крилом ударив і в лазур поплив.

Та груду снігу він крилом відбив,
І вниз вона по склоні кам'яному
Котитись стала — час малий проплив,
І вниз ревла лавина дужче грому.

Так Котляревський у щасливий час
Вкраїнським словом розпочав співати,
І спів той виглядав на жарт не раз.

Та був у нім завдаток сил багатий,
І огник, ним засвічений, не згас,
А розгорівсь, щоб всіх нас огрівати.

Іван ФРАНКО

НАД МОГИЛОЮ КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Ми довго і страшно боролись
За край наш, за віру, за волю...
Орли клекотали над нами,
Вовки завивали по полю...
Валилися трупи на трупи,
Вода червоніла од крові
І дим, як пекельная хмара,
Крив поле, лягав по діброві.
А вітер плакучий так сумно,
Так жадібно пісню виводив:
Мов янгол на цвинтарі древнім
Сплакував долю народів.
Йому підтягала бандура
І мовою журно-дзвінкою
Співала про лицарську славу,
Благаючи згоди людської...
Бог свідок: нам крові чужої
І лиха чужого не треба:
Ми згоди й спокою шукали
І тільки стояли за себе...
Недавно минулось те лихо,
Ще кров не засохла в долинах,
Ще явір зелений не виріс
На славних убогих руїнах, —
А тільки бандура замовкла
І рідної мови не чути,
Бо лицарські діти успіли
І пісню, і мову забути...
Та не можна заховати
Ні в полі, ні в морі,
Того, чим Бог наділив нас
На долю й на горе,
З-під руїни Кобзарь встане,
Направить бандуру,
Заспіває і розбудить
Сонливу натуру!

Андрій БОБЕНКО

І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОМУ

Як день горить, як вітер хилить віти,
як те, що є на світі даль і час,
між нас тобі, поете, жити,
як і між тих, що прийдуть після нас.

Пройдуть віки, настане вічне літо,
і так, як ми, як з нами це було,
над книжкою твоєї "Енеїди"
нащадок схилить радісне чоло.

Як день горить, як вітер хилить віти,
як зорі ті, що світять для очей,
земля все так же буде вдаль летіти
й твоє ім'я сіяти між людей.

Володимир СОСЮРА

ІВАНІВ ГАЙ

В Полтаві тихій зеленіє
І шелестить Іванів гай.
Ти, наша пісне, наша мріє,
Не пам'ятай, не забувай!

Не забувай того, хто сміло,
Із ясним сміхом розбудив
І розгорнув ширококрило
Понад землею рідний спів.

З латинської дзвінкої міді
Він наше срібло виливав...
Ну, хто б у римській "Енеїді"
Хоролу й Ворскли не пізнав?..

Тим-то й нині гай Іванів
Завжди зеленіє.
Наша дума, наша пісня
Справджені надії!..

Максим РИЛЬСЬКИЙ